

Список використаних джерел

1. Итоги строительства жилья за 2011 год. [Электрон. ресурс]. Режим доступа: www.ibuild.org.ua/analyticts

2. Сердюк Т.В. Вдосконалення управління будівництвом через організацію саморегулювання / Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин: Збірник наукових праць. – Вип. 23. – К.: КНУБА, 2010. – С. 133–143.

3. Сердюк Т.В. Перспективи впровадження саморегулювання в будівництві / Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць НДЕІ. Вип. 2 (117) / Наук. ред. І.Г. Манцуров. – К., 2011. – С. 149–155.

4. Милошук В.І. Проблеми визначення трансакційних витрат. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal>

5. Момот Т.В. Будівництво в Україні: динаміка розвитку та механізми фінансування / Матер. міжн. наук. прак. конф. Стратегічні напрямки підвищення економічної ефективності реалізації інвестиційних будівельних проектів в умовах трансформації еко-

номії України до ринкових відносин. – Харків: ХНАМГ, 2008. – С. 6–8.

6. Правове регулювання господарсько-фінансової діяльності підприємства: монографія / В.І. Торкатюк, Г.В. Стадник, А.Л. Шутенко та ін.; За заг. ред. В.І. Торкатюка; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 346 с.

7. Асаул А. Н. Снижение трансакционных затрат в строительстве за счет оптимизации информационного пространства. – СПб: АНО ИПЭВ, 2008. – 300 с.

8. Булеев И.П. Управление трансакционными издержками в переходной экономике. НАН Украины. Ин-т экон. пром-сти. – Донецк, 2002. – 154 с.

9. Милошук В.І. Проблеми визначення трансакційних витрат. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc>

10. Ткач А.А. Інституціональна економіка. Нова інституціональна економічна теорія: навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – С. 63.

*В.В. ЧОРНИЙ,
к.е.н., проректор з науково-виробничих питань та перспектив розвитку,
Державний економіко-технологічний університет транспорту*

Стратегічні цінності національних залізниць у системі підвищення конкурентоспроможності

У статті розглядаються потреби вантажовласників на сучасному етапі економічного розвитку. Виявлені стратегічні цінності залізниць у системі підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень.

Ключові слова: конкурентна перевага, конкурентоспроможність, цінність, вантажні перевезення, залізниця.

В статье рассматриваются потребности грузовладельцев на современном этапе экономического развития. Выявлены стратегические ценности железных дорог в системе повышения их конкурентоспособности на рынке грузовых перевозок.

Ключевые слова: конкурентное преимущество, конкурентоспособность, ценность, грузовые перевозки, железная дорога.

In the article the necessities of owners of goods are examined on the modern stage of economic development. The strategic values of railways are educed in the system of increase of their competitiveness at the market of freight transportations.

Keywords: competitive edge, competitiveness, value, freight transportations, railway.

Постановка проблеми. В системі підвищення конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта на відповідному

ринку, у тому числі залізниць на ринку вантажних перевезень, великого значення набувають конкурентні переваги (концентрований прояв переваги над конкурентами в економічній, техніко-технологічній, організаційній сферах, яка приводить до кількісно-якісного покращення кінцевих результатів діяльності). Суб'єкти господарювання, що вступають у конкурентну боротьбу, змушені формувати конкурентні переваги з метою забезпечення власної конкурентостійкості на відповідному ринку. Джерелом формування або отримання конкурентної переваги виступає цінність, під якою розуміють важливість, значущість чого-небудь для суб'єкта господарювання [1]. Відомий російський дослідник у галузі конкурентоспроможності Р.А. Фатхутдінов вважає, що цінність – це щось особливе, чим система володіє (містить у собі), прагне зберегти або мати в майбутньому [2, с. 26]. Саме тому цінності перетворюються на конкурентні переваги, а конкурентні переваги в остаточному підсумку втілюються в продукцію (товари, послуги), яку суб'єкт господарювання пропонує на ринку. Це обумовлює актуальність та необхідність формування стратегічних цінностей залізниць України в системі підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Базові теоретико-методологічні положення щодо формування конкурентних переваг суб'єктів господарювання в ринковому се-

редовищі знайшли відображення в роботах А.Г. Агангбєяна, Г.Л. Азова, П.С. Зав'ялова, О.О. Костусєва, Б.А. Райзберга, Р.А. Фатхутдінова, О.В. Царєнко, А.Ю. Юданова та ін. [2–7]. На залізничному транспорті проблемам підвищення конкурентоспроможності присвячені праці таких відомих українських вчених, як М.В. Макаренко, Ю.М. Цветов, Є.М. Сич, Н.В. Чебанова, Ю.С. Бараш, Г.Д. Ейтутис та ін. Серед російських вчених, які досліджували проблеми підвищення конкурентоспроможності залізниць, слід відзначити Б.А. Волкова, В.Г. Галабурду, О.В. Іваницького, Б.М. Лапидуса, Л.П. Левицьку, Д.А. Мачерета, О.Ф. Мирошніченко, Ф.С. Пехтерева, Н.П. Терьошиної, В.П. Треттяк та ін. [8]. При цьому в публікаціях зазначених вчених відсутня інформація стосовно формування цінностей залізниць в системі забезпечення їхньої конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень.

Мета статті полягає в дослідженні економічних інтересів вантажовласників та виявленні стратегічних цінностей залізниць, які мають бути перетворені на конкурентні переваги, що забезпечать високий рівень конкурентоспроможності залізничного транспорту на ринку вантажних перевезень.

Виклад основного матеріалу. На ринку вантажних перевезень цінністю є значення, якого надають споживачі цього ринку послугам як об'єктам задоволення їхніх потреб. При визначенні цінностей залізниць у системі забезпечення їхньої конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень слід виходити, перш за все, з потреб вантажовласників. Найважливішою ознакою потреб є їхній динамічний, мінливий характер. Безперервний економічний і духовний прогрес суспільства неминує зумовлює як кількісне, так і якісне зростання потреб. Виникнення нових потреб супроводжується постійним урізноманітненням, примноженням, збагаченням та ускладненням їхньої структури. Прагнення задовольнити зростаючі потреби є спонукальним мотивом удосконалення економічної діяльності та розробки відповідної стратегії (способу дій, лінії поведінки, спрямованої на досягнення поставленої мети).

Отже, з часом потреби зазнають кількісно–якісних змін. Оскільки потреби сприяють формуванню цінностей, то через зміни потреб у часі будь–яка цінність обмежена тривалістю її життєвого циклу, який, у свою чергу, залежить від динаміки кількісно–якісних змін потреб. Виходячи з цього стратегічними цінностями залізниць на ринку вантажних перевезень слід вважати такі, які будуть зберігати важливість та значущість для залізниць протягом тривалого часу, перетворюючись на конкурентні переваги.

У процесі конкурентних відносин між суб'єктами ринку вантажних перевезень найбільшої важливості набувають економічні цінності, які являють собою господарське значення благ. На ринку вантажних перевезень економічна цінність – це різноманітні за походженням, формами тощо об'єкти задоволення потреб клієнтури, які є безмежними і перебувають у постійному русі, змінюються з розвитком конкурентного середовища. Економічні цінності на ринку

вантажних перевезень з'являються лише як результат відношення, що існує між попитом і пропозицією. Діалектична залежність попиту і пропозиції полягає передусім у тому, що пропозиція формує попит через асортимент вироблених товарів і запропонованих послуг та їхні ціни, а попит визначає обсяг і структуру пропозиції, впливаючи на виробництво.

Зважаючи на викладене, базисними стратегічними цінностями залізниць у системі підвищення конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень є те, чим володіють або мають володіти залізниці для максимального задоволення потреб вантажовласників протягом тривалого періоду часу.

На сучасному етапі економічного розвитку потреби вантажовласників полягають в якісному задоволенні їхнього попиту на перевезення вантажів. Вантажі, що знаходяться у процесі транспортування, являють собою оборотні засоби вантажовласників. Прискорення їхньої доставки до пунктів споживання сприяє прискоренню обігу оборотних засобів, що, у свою чергу, приводить до отримання додаткового економічного ефекту. Саме тому вантажовласники об'єктивно зацікавлені в найскорішому відправленні вантажів, призначених до транспортування, та скороченні термінів їхньої доставки вантажоодержувачам. Крім того, важливого значення набуває схоронність вантажів під час їхнього транспортування, а також інформаційне супроводження процесу транспортування, яке забезпечить вантажовласника інформацією про прослідкування його вантажу на маршруті прямування. Поряд із зазначеним ключовим фактором, що визначає вибір вантажовласником перевізника, є транспортні витрати вантажовласника, які складаються з плати за перевезення вантажів та плати за додаткові послуги, пов'язані з вантажними перевезеннями, та збільшують вартість вантажу у пункті його споживання.

Зважаючи на викладене, базисні стратегічні цінності утворюють систему, під якою розуміють комплекс елементів (як елементи виступають цінності) та їхніх властивостей, взаємодія між якими зумовлює появу якісно нової цілісності. Це пояснюється тим, що на залізницях зосереджена певна сукупність продуктивних сил (засобів праці, працівників, товарно–матеріальних цінностей та ін.) і відносин власності (економічної – системи виробничих відносин між людьми з приводу привласнення об'єктів власності (засобів виробництва, предметів споживання, послуг, робочої сили тощо) в усіх сферах суспільного відтворення: безпосередньому виробництві, розподілі, обміні і споживанні; колективної – привласненні об'єктів власності колективом фізичних або юридичних осіб; юридичної – загальної умови виробництва, вияву волі певної соціально–політичної сили і правове оформлення цієї волі в юридичних актах і нормах, у праві власності).

Відносини власності функціонують з приводу привласнення сконцентрованих на залізницях об'єктів власності та розподілу створеного необхідного й додаткового продукту. На залізницях відбувається поєднання працівників із засобами виробництва, здійснюється одиничний поділ праці між

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

працівниками за професіями, спеціальностями, рівнями кваліфікації тощо. Залізниці вступають у відносини власності з іншими підприємствами як залізничної галузі, так і інших галузей економіки, з державою, з банками. Зазначене зумовлює формування цінностей у межах того етапу економічного розвитку, на якому знаходяться як залізниці, так і економічна система країни в цілому, а також глобальна економічна система, що утворюється у планетарному масштабі під впливом процесів глобалізації та інтеграції.

Система базисних стратегічних цінностей залізниць у системі підвищення конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень складається з організаційних, економічних, технічних, технологічних, нормативно-правових, психологічних та професійно-кваліфікаційних цінностей, які містять корисність для вантажовласників і затрати суб'єктів господарювання, що забезпечують вантажне перевезення.

Організаційні цінності залізниць у системі забезпечення конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень пов'язані з позитивними і якісними змінами на залізницях, які стосуються головним чином організаційної структури (взаємозв'язків, які існують між структурними підрозділами залізниць і їхніх працівників, способів і форм об'єднання людей для досягнення спільних виробничих і соціальних цілей). Корисність організаційних цінностей для вантажовласників полягає в забезпеченні прозорості, надійності та оперативності взаємодії вантажовласників і залізниць щодо вантажних перевезень.

В умовах високодинамічного ринкового середовища прозорість, надійність та оперативність взаємодії вантажовласників і залізниць найкращим чином буде забезпечена за умови створення адаптивної організаційної структури залізниць, під якою розуміють організаційну структуру господарюючого суб'єкту, здатну оперативно пристосовуватися до нових завдань, а також до економічних, правових та інших умов на національному і світовому ринках.

Економічні цінності залізниць у системі забезпечення конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень пов'язані із забезпеченням високого рівня економічної ефективності вантажовласників та залізниць. До економічних цінностей належать забезпечення високого рівня інвестиційної привабливості вантажних залізничних перевезень та формування ефективного попиту на вантажні залізничні перевезення.

Під інвестиційною привабливістю вантажних залізничних перевезень слід розуміти сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування в рухомий склад, об'єкти інфраструктури, які використовуються для забезпечення вантажних залізничних перевезень. Користь підвищення інвестиційної привабливості залізниць для вантажовласників полягає у більш повному забезпеченні їхнього платоспроможного попиту. При цьому інвестиції приводять до кількісно-якісних змін матеріально-технічної бази залізниць, що супроводжується оптимізацією витрат по вантажних перевезеннях.

Формування ефективного попиту на вантажні залізничні перевезення обумовлюється необхідністю оптимізації витрат вантажовласників і перевізників з метою оптимізації загальних витрат на створення валового внутрішнього продукту в країні. Оскільки під ефективним розуміють попит на товари і послуги, забезпечений ресурсами для їх придбання, то безпосередній вплив на формування ефективного попиту по вантажних залізничних перевезеннях справляє ціноутворення.

Технічні цінності залізниць у системі забезпечення конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень пов'язані з основними засобами, що використовуються для забезпечення вантажних перевезень. Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року.

Існування основних засобів виробництва та природа функціонування тісно пов'язані з їх відтворенням – постійним повторенням і безперервним відновленням засобів праці в натуральному і вартісному вираженні. На залізничному транспорті строк експлуатації основних засобів становить кілька десятків років, тому в результаті повного відновлення вони відтворюються, як правило, не в первісній формі, а у формі, відповідній сучасному розвитку виробничих сил під впливом дії науково-технічного прогресу.

Зважаючи на це, слід говорити про нормальне відтворення, яке відображає об'єктивно необхідні, циклічно-висхідні процеси, що зумовлені економічною природою виробничо-господарської діяльності. Невід'ємною передумовою такого відтворення є постійна адаптація до змін зовнішнього середовища та надання послуг у відповідності до ринкового попиту, який знаходиться під кількісно-якісним впливом дії об'єктивних економічних законів.

Виходячи зі стабільності проведення виробничо-господарської діяльності нормальне відтворення основних засобів – це внутрішньо необхідний процес, що поєднує елементи простого та розширеного відтворення. Просте відтворення передбачає підтримання виробничого потенціалу залізниць на постійному рівні, розширене – його прогресивний розвиток. Нормальне відтворення відображає ступінь задоволення потреби в заміні об'єктів на нові і використовується в значенні «повне, достатнє».

На сьогодні знос основних засобів залізниць України перевищує поріг економічної безпеки і становить загрозу безпеці руху поїздів. З різних причин на залізничному транспорті не забезпечується нормальне відтворення основних засобів, що сприяє зниженню конкурентоспроможності залізниць на ринку вантажних перевезень, оскільки зменшуються провізні та пропускні спроможності, не зростають швидкості руху поїздів. Саме тому забезпечення нормального відтворення основних засобів залізничного транспорту на сучасному етапі його

функціонування набуває ознак цінності, яка має перетворитися на конкурентні переваги вищого порядку.

Технологічні цінності залізниць у системі забезпечення конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень пов'язані з технологіями перевезень та технологіями експлуатації рухомого складу. Користь технологічних цінностей для вантажовласників полягає в повному забезпеченні їхніх потреб в перевезеннях при оптимальній транспортній складовій в кінцевій ціні вантажу. При цьому оптимальність транспортної складової досягається за рахунок використання відповідного типу вантажних вагонів, максимального використання їхньої вантажопідйомності, оптимізації експлуатації вагонів різних форм власності, формування раціональних логістичних ланцюгів, відповідного ціноутворення тощо.

Нормативно-правові цінності залізниць у системі забезпечення конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень на сучасному етапі пов'язані з рівнем використання транзитного потенціалу країни. Їхня користь для вантажовласників обумовлена тим, що територією України проходять найкоротші відстані між ємними західноєвропейськими та азійськими ринками, використання яких значно знизить транспортну складову в кінцевій ціні вантажів. Зростання обсягів вантажних залізничних перевезень за рахунок підвищення рівня використання транзитного потенціалу сприяє зниженню собівартості перевезень вантажів залізничним транспортом, що дозволить залізницям отримувати додаткові прибутки і підвищити фінансові можливості.

Психологічні цінності залізниць у системі забезпечення конкурентоспроможності пов'язані з формуванням відповідного іміджу – навмисно спроектованому в інтересах підприємства, що ґрунтується на особливостях діяльності, внутрішніх закономірностях, властивостях, перевагах, якостях і характеристиках образу, який цілеспрямовано входить у свідомість (підсвідомість) цільової аудиторії, відповідає її очікуванням і вирізняє компанію від аналогічних.

Імідж залізниць на ринку вантажних перевезень – це сукупність асоціацій і вражень про залізницю, які формуються у свідомості вантажовласників і які визначають їх становище на ринку. В умовах активізації конкуренції на ринку вантажних перевезень між його учасниками загострюються питання залучення потенційних клієнтів. Одним з основних інструментів покращення становища на ринку є позитивний імідж підприємства, який вирізняє його серед аналогічних за видом діяльності організацій, підсилює ринкові позиції, збільшує ринкову вартість підприємства, розширює коло постійних споживачів.

Професійно-кваліфікаційні цінності залізниць у системі забезпечення конкурентоспроможності на ринку вантажних перевезень пов'язані з постійним підвищенням професійно-кваліфікаційного рівня працівників залізниць, зайнятих у вантажних перевезеннях. Розвиток науково-технічного прогресу і впровадження його досягнень у практику роботи залізниць приводить до ускладнення системи розподілу праці, що вимагає відмови від окремих професій та формування нових, більш сучасних професій, які потребують спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації працівників.

Користь для вантажовласників від реалізації професійно-кваліфікаційних цінностей залізниць полягає у підвищенні якості їх обслуговування, що в умовах посилення конкуренції є важливим фактором залучення додаткових клієнтів.

Висновки

Визначення стратегічних цінностей залізниць дозволить сформулювати конкурентні переваги вищого порядку, реалізація яких забезпечить стабільне та довготривале зростання конкурентоспроможності залізничного транспорту на ринку вантажних перевезень.

Список використаних джерел

1. Словник української мови. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/cinnistj/> – Назва з екрану.
2. Фатхутдинов Р.А. Стратегический маркетинг [Текст] / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Интел-Синтез, 2000. – 640 с.
3. Костусев А.А. Конкурентная политика в Украине: [монография] / А.А. Костусев. – К.: КНЕУ, 2004. – 310 с.
4. Костусев О.О. Приоритети конкурентної політики / О.О. Костусев // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2003. – №1. – С. 22–26.
5. Костусев О.О. Розвиток конкурентних відносин в Україні та завдання конкурентної політики на сучасному етапі // Економіст. – 2004. – №1. – С. 38–41.
6. Костусев О.О., Пугачова М.В. Стан конкурентного середовища в економіці України // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2004. – №1. – С. 10–18.
7. Царенко О.В. Генезис та еволюція теорії конкурентних переваг / О.В. Царенко // Економіка та держава. – 2007. – №12. – С. 16–18.
8. Губанова А.А. Повышение конкурентоспособности предприятия транспортной отрасли на основе развития инновационной деятельности (на примере ОАО «ФПК»): автореф. дис. на соискание науч. степени кандидата экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (маркетинг)» / А.А. Губанова. – М., 2012. – 24 с.